

<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/4444/1/Djachenko.pdf> (дата звернення 02.05.20).

Стрельніков В. Ю., докт. пед. наук, проф.,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
Україна

РОЗВИТОК ПРОЄКТУВАЛЬНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Проблема проєктувальної діяльності викладачів закладів вищої освіти виходить на одне з перших місць у практиці закладів освіти і теорії педагогіки. Назрів перехід від адаптивного ставлення до проєктувальної майстерності, яке передбачає її перманентне пристосування під інші соціальні запити, до креативно-активного, яке передбачає її перетворення у головний рушій професійного розвитку викладача.

Підвищений інтерес науковців до означеної проблематики засвідчують публікації в українських періодичних виданнях, зокрема, «Педагогічні науки» [1; 3; 4], «Імідж сучасного педагога» [5; 7], «Засоби навчальної та науково-дослідної роботи» [2], «Українська професійна освіта» [6] тощо. Проте, незважаючи на інтенсивні пошуки вчених, малодослідженими є питання розвитку проєктувальної майстерності викладача закладу вищої освіти, важливої у сучасних умовах для ефективної професійної діяльності викладача.

Застосування у педагогіці поняття «проєктувальна майстерність» сприятиме вирішенню низки методологічних проблем, оскільки переглядає уявлення про деякі традиційні категорії, розширює термінологічний простір науки [6, с. 33]. Розглядаючи систему критеріїв і показників проєктувальної майстерності викладача закладу вищої освіти, ми зважали на той факт, що для дидактики вищої освіти інтерес становлять соціологічне (як елемент соціального проєктування) і психологічне уявлення про проєктування. Проєктування педагогічних явищ здійснюється викладачами закладів вищої освіти за допомогою механізмів самоорганізації, самопізнання, самоосвіти як прагнення до професійно-творчої самореалізації, де творчість є способом інтенсифікації процесу [6, с. 33–34].

Виходячи із попередніх напрацювань [6, с. 34], виділимо критерії і показники проєктувальної майстерності викладача закладу вищої освіти.

Перший критерій – *«самотійність проєктувальної діяльності»*, передбачає наявність в особистості таких якостей (показників): задоволення своєю професійною діяльністю, здатності адекватно оцінювати рівні професійної

мотивації, уміння проектувати дидактичні системи, професійної навченості, здатності раціонально організовувати і планувати свою роботу, саморегуляції в освітній діяльності, організаційних і комунікативних здібностей під час роботи в колективі, здатності до самостійного оволодіння знаннями, вміннями і навичками зі своєї спеціальності, розширення і поглиблення професійно значимих якостей і здібностей, постійна готовність до професійного відновлення.

Другий критерій – *«професійно орієнтоване мислення, вміння використовувати прийоми вирішення завдань, виробляти тактику і стратегію проєктувальних дій»*, який визначається такими показниками: раціонально-логічне мислення, значеннєва професійна пам'ять, вербальні здібності.

Третій критерій – *«творче ставлення до проєктувальної діяльності, розвинута здатність до інновацій у викладанні, збагачення досвіду професії за рахунок особистої творчості»*, який визначають такі показники: творча уява й інтуїтивне мислення, образна професійна пам'ять, акторське мистецтво.

Четвертий критерій – *«ціннісна орієнтація на проєктувальну діяльність»*, який має прояв через такі показники: установка на самовдосконалення, мотиваційна спрямованість на суб'єкт-суб'єкту взаємодію в навчанні, прагнення до творчої самореалізації.

П'ятий критерій – *«рівень розвитку професійних якостей і здібностей, необхідних для проєктування дидактичних систем»*, який визначають такі показники: готовність до рівноправної особистісної взаємодії в системі «викладач–студент», громадянська зрілість, високий моральний рівень, рефлексивна саморегуляція: воля, імпровізація в діях, організаційна гнучкість, розвинута здатність до інновацій у педагогічній праці, володіння методами аналітико-синтетичної переробки інформації й алгоритмами інформаційного пошуку, інформаційна грамотність, володіння технологіями підготовки й оформлення результатів навчально-методичної, дослідно-експериментальної, науково-дослідної роботи, здатність до освоєння програмних продуктів.

Шостий критерій – *«вміння проєктування дидактичних систем з використанням перспективних інноваційних та інформаційних технологій»*, який визначають такі показники: знання можливостей інноваційних та інформаційних технологій, уміння адаптувати і застосовувати програмні засоби з урахуванням особливостей навчання.

З'ясування вимог до викладача закладу вищої освіти як проєктанта дало змогу установити, що його діяльність передбачає певне співвідношення й інтеграцію традицій і новаторства, норми і творчості [2, с. 80–95; 3, с. 69–73; 5, с. 25–28; 6, с. 35; 7, с. 31–33]. Проєктант має бездоганно володіти знаннями апробованих методів і засобів проєктувальної діяльності, умінням їх оптимально і творчо використовувати, розвивати й удосконалювати власний та

інтегрований досвід означеної діяльності усього співтовариства науковців, методистів і викладачів закладів вищої освіти.

У професійній діяльності викладача закладу вищої освіти проектування відіграє винятково важливу роль, адже воно не лише обґрунтовує, а й реалізує теоретичні розробки на практиці. Міркування суб'єкта про об'єкт у зрілому науковому мисленні завжди набувають вигляду проєкту і є універсальною формою пізнання об'єкта, його критики, нормування, конструювання і творення. Початкові дії педагога-проєктанта переважно є матеріалом описового методологічного аналізу, а наступна його розумова діяльність стає об'єктом рефлексивного проєктування [6, с. 35].

Проєктувальна майстерність потребує синтезу різноманітних знань: філософських, педагогічних, психологічних, соціологічних, інформаційних, історичних, технічних, екологічних, медичних, правових тощо. Це викликане великою відповідальністю як за технологічну сторону навчального процесу, а й за психічне здоров'я і життя тих, хто бере участь у реалізації проєкту.

Проєктом дидактичної системи забезпечується режим ефективності, неподільність прикладних і стратегічних завдань, оптимальність її функціонування. Тому проєктувальну майстерність викладача складає система педагогічних умінь – аналізувати освітню ситуацію, визначати проблеми, виявляти протиріччя, мотивувати свою діяльність і студента, конструювати мету, проєктувати дидактичну систему відповідно до нової мети, знаходити шляхи її досягнення, здійснювати рефлексію й експертизу результатів своєї праці і студентів. Проєктувальна діяльність викладача закладу вищої освіти є інтегральним інтелектуальним засобом, що розгортає процес трансформації потенційного в актуальне, теоретичного в практичне, природного в штучне, минулого в майбутнє [6, с. 35].

Отже, викладач закладу вищої освіти як суб'єкт проєктування має володіти: схильністю до винахідництва; творчим мисленням; здатністю передбачати у проєкті наслідки перспективних змін дійсності; високою працездатністю; професіоналізмом; суспільно значимими ціннісними орієнтаціями [1, с. 53–58; 2, с. 80–95; 6, с. 36; 7, с. 31–33].

В експерименті виявлено наявність тісного зв'язку проєктувальних, прогностичних, організаційних і комунікативних функцій викладача закладу вищої освіти, які визначають рівень його проєктувальної майстерності. Аналіз досвіду кращих викладачів показав, що ними широко застосовуються елементи передбачення і проєктування. Вони розпочинали роботу зі студентами із визначення перспектив, життєвих і професійних планів, окреслення образів своїх майбутніх випускників. Потім складався план руху до цієї мети, визначалися завдання роботи з окремими студентами і студентським колективом, намічалися перспективні стрижневі навчально-професійні завдання. Визначений окремий

власний план дій – перспективний план навчально-виховної роботи – ставав нормою для викладача чи куратора групи, професійною необхідністю, він давав змогу працювати послідовно, ритмічно, передбачати очікуваний результат, орієнтувати студента на те, яким він має стати, що він згодом має знати і вміти.

Науково-практичні дискусії, семінари, обмін досвідом з колегами давали викладачам закладу вищої освіти значний фактичний матеріал для удосконалення їхньої проєктувальної майстерності.

Показниками ефективності проєктів, а, отже, й проєктувальної майстерності викладача закладу вищої освіти вважаємо такі, що: а) не вимагають додаткових ресурсів; б) можуть застосуватися іншими викладачами, не залежно від досвіду і проєктувальної майстерності; в) мають потенційні можливості зниження витрат на їхню реалізацію без втрати якості.

Список використаних джерел

1. Лебедик Л. В. Компетентнісний підхід у підготовці викладачів вищої школи до проєктування дидактичних систем в умовах магістратури. *Педагогічні науки*. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2016. Вип. 66–67. С. 53–58.
2. Лебедик Л. В. Компоненти структури підготовленості викладачів вищої школи до проєктування дидактичних систем. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи* : зб. наук. праць / ред. кол.: акад. І. Ф. Прокопенко (голов. ред.) та ін. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2017. Вип. 49. С. 80–95.
3. Лебедик Л. В. Критерії готовності майбутнього викладача до проєктування дидактичних систем. *Педагогічні науки*. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2017. Вип. 69. С. 69–73.
4. Лебедик Л. В. Проєктування інформаційних технологій фахової підготовки майбутніх педагогів. *Педагогічні науки*. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2017. Вип. 71. С. 60–64.
5. Лебедик Л. В. Проєктування форм педагогічної підготовки майбутніх викладачів вищої школи в умовах магістратури. *Імідж сучасного педагога*. 2017. № 8 (177). С. 25–28.
6. Стрельников В. Ю. Проєктувальна діяльність як складник професійної культури педагога. *Українська професійна освіта*. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. № 4. С. 32–38.
7. Стрельников В. Ю. Теоретичні основи проєктування як складової професійної діяльності педагога. *Імідж сучасного педагога*. 2004. № 7. С. 31–33.